

С. В. Шарова,

к. е. н., доцент кафедри "Фінанси і кредит", Запорізький національний технічний університет

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ (РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ)

S. Sharova,

Ph.D., assistant professor of "Finance and Credit", Zaporizhzhya National Technical University

FINANCIAL ASPECTS OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UKRAINE (REGIONAL ASPECT)

У роботі розглянуто проблеми фінансово-кредитного стимулювання розвитку малого підприємництва Запорізького регіону. Для цього було впроваджено регіональну Програму розвитку малого підприємництва, окремим пунктом якої передбачається фінансово-кредитне стимулювання. Реалізація Програми сприятиме активному включенню населення в процес покращення життя в містах та районах області, розв'язанню проблем зайнятості населення, створенню нових робочих місць, зменшенню рівня безробіття, насиченню товарних ринків відповідною продукцією, наповненню місцевих бюджетів.

In this work the problems of financial and credit incentives for small business development of Zaporizhzhya region. This was implemented a regional Program of small business development, in a single paragraph which provides for financial incentives. The Program will promote the active inclusion of the population in the process of improving life in cities and districts of the region, the decision of problems of employment of the population, creation of new jobs, reduction of unemployment, the saturation of the commodity market in the products concerned, filling local budgets.

Ключові слова: фінансово-кредитне стимулювання, розвиток малого підприємництва, Запорізький регіон, економіка регіону, регіональна програма.

Key words: financial incentives, small business development, Zaporozhye region, regional economy, regional program.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток малого підприємництва є додатковим вагомим фактором, що позитивно впливає на зростання економіки держави та регіону. Його розвиток сприяє усуненню диспропорцій на окремих товарних ринках, створенню додаткових робочих місць і скороченню безробіття, розвитку конкуренції, швидкому насиченню ринку товарами та послугами. Однією з перспектив розвитку малого підприємництва, як й підприємства взагалі, є фінансово-кредитне стимулювання його розвитку.

ОГЛЯД ОСТАННІХ ДЖЕРЕЛ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню проблем фінансово-кредитного забезпечення та стимулювання розвитку малого та серед-

нього підприємництва присвячені наукові праці таких відомих вчених: В. Александрової, У. Баумола, А. Бернстайна, О. Волкова, Г. Воляника та Н. Воляник, А. Дагаєва, М. Денисенко, М. Долишної, П. Друкера, М. Козоріз, Н. Кондратьєва, С. Кузнеца, А. Кузнецової, І. Матвієнко, Е. Менсфілда, Е. Морсмана, Н. Кларка, М. Пашути, А. Пересади, А. Поддєрьогіна, А. Поручника, С. Роджерса, Б. Санто, І. Сердюк, Р. Солоу, О. Третьякової, Ч. Фрімена, В. Чабана, А. Чернявського, Й. Шумпетера та ін. Залишається невирішеним перелік питань використання методів та форм фінансово-кредитного забезпечення та стимулювання розвитку малих підприємств. Недостатньо висвітлено є проблема методичного забезпечення формування підходів до визначення інвестиційної привабливості суб'єктів малого підприємництва, інтег-

ральної оцінки ефективності їх інноваційної діяльності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням статті є проведення дослідження проблем фінансово-кредитного стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва Запорізького регіону.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основним джерелом інвестування для малого підприємництва регіону Запоріжжя (саме як і в інших регіонах України) поки що залишаються власні фінансові ресурси та сімейні позики. Слід зазначити, що навіть у найрозвинутіших країнах самофінансування фірм є найпотужнішим джерелом інвестування, і тільки відносно невелика їх частина (10—20%) проходить через систему інвестиційно-фінансової інфраструктури. Але саме ця частка, що є дуже динамічною та здатна на миттєву реакцію, забезпечує гнучкість економіки. Важелем, що зумовлює зрушення, виступає конкуренція. Однак за умов самофінансування її вплив є суперечливим. Слабкість або відсутність конкуренції знижує стимули до ризикованих вкладень, а за умов інсайдерської власності (що, безумовно, актуально для України) — також до пошуку зовнішніх інвесторів. Натомість, надто сильна конкуренція зменшує прибуток, позбавляючи таким чином фірми власних інвестиційних ресурсів та знижуючи їх інвестиційну привабливість. Тому зв'язок може бути як позитивним, так і негативним, причому може вказувати на переважну роль обмежень, пов'язаних зі стимулами чи ресурсами. Іншими словами, зв'язок між конкуренцією та інвестуванням не завжди стабільний, але в жодному разі не є негативним. Це свідчить на користь того, що в Україні відсутність стимулів для ефективного інвестування є більш вагомим, аніж брак ресурсів.

Сьогодні внутрішніх джерел фінансування (одержаний прибуток, амортизаційні відрахування, засоби сформованих фондів) для подальшого розвитку підприємств малого бізнесу недостатньо. Особливо гостро постає питання щодо кредитування підприємств, які ще не встигли набути позитивну ділову репутацію і не мають реальних активів, котрі могли б гарантувати повернення запозичених коштів інвестору.

Відсутність достатнього обсягу фінансових ресурсів для забезпечення інвестиційних та обігових потреб малого підприємництва є однією з найбільш складних проблем на шляху розвитку малого підприємництва України. Існує низка чинників, які заважають суб'єктам малого підприємництва використовувати ці ресурси.

Основною метою створення в області стабільної і гнучкої системи фінансово — кредитної підтримки є спрощення доступу малих підприємств до інвестиційних ресурсів. Для реалізації цього завдання необхідно провести об'єднання фінансових можливостей всіх джерел підтримки малого підприємництва в місті, створити оптимальні механізми ефективного цільового використання фінансових та інвестиційних ресурсів, залучення іноземних кредитів та інвестицій. Світовий досвід свідчить, що практично в усіх розвинутих країнах держава бере активну участь у формуванні та розвитку підприємницької діяльності, підтримці найбільш доцільних і ефективних її напрямів. Навіть у таких країнах, де склалися вікові традиції приватного підприємництва, малий бізнес потребує допомоги й одержує її на основі державних програм підтримки малого підприємництва. Одні країни з розвинутою економікою мають розгалужену та чітко усталену систему державної підтримки

малого бізнесу (США, Японія, Німеччина, Франція), в інших — подібна система знаходиться у стадії становлення або розвитку. Враховуючи це, уряд України повинен активніше допомагати становленню малого бізнесу, формуючи відповідну політику щодо його підтримки.

Створення необхідних умов з боку держави та регіональної влади має здійснюватися шляхом допомоги у формуванні стартового капіталу для відкриття підприємства і забезпечення сприятливих умов для подальшого розвитку та функціонування малих та середніх підприємств.

Сьогодні в Україні дуже гостро стоїть проблема кредитування малих підприємств, їх доступу до фінансових ресурсів, одже далеко не кожен суб'єкт малого підприємництва спроможний сплачувати досить високі процентні ставки. Комерційні банки, у свою чергу, не поспішають розвивати відносини з малими підприємствами через підвищений ризик щодо повернення кредитів, тому видають суб'єктам малого підприємництва лише короткострокові кредити. Якщо держава справді має намір допомагати суб'єктам малого підприємництва і бачить у ньому невід'ємний елемент системи ринкових відносин, тоді її фінансово-кредитна політика повинна стимулювати його розвиток [1—3].

Як перший етап формування нової державної політики стосовно малого підприємництва, яке в майбутньому повинно стати одним із важливих секторів економіки, слід вважати впровадження міських та регіональних цільових програм підтримки малого бізнесу. Реалізуючи ці програми, регіональні органи виконавчої влади повинні підтримувати життєздатні господарські структури, діяльність яких відповідає цілям та напрямам розвитку регіону. Фінансова підтримка подібних програм здійснюється як за рахунок коштів місцевих бюджетів, існуючих спеціалізованих фондів, коштів населення, так і міжнародних фінансових організацій

Мале підприємництво, яке є найбільш динамічним елементом ринкової економіки, сприяє структурним перетворенням у регіональному секторі, оперативному насиченню ринку товарами та послугами, формуванню конкурентного середовища, забезпеченню зайнятості значної частини населення, пом'якшенню соціальної напруги і демократизації ринкових відносин, створенню широкого прошарку власників, які самостійно забезпечують власний добробут, потребує підтримки як на державному, так і на регіональному рівні. Суб'єктами малого підприємництва є фізичні особи, зареєстровані у встановленому законом порядку як суб'єкти підприємницької діяльності, а також юридичні особи, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 500 тисяч євро [4—6].

Подальше створення та підтримка сприятливого середовища для формування та функціонування суб'єктів малого підприємництва є одним з пріоритетів у роботі органів місцевої виконавчої влади регіону. Обласна та районні державні адміністрації, міськвиконкоми міст обласного значення здійснюють свою роботу з підтримки та регулювання підприємницької діяльності в межах своїх повноважень, згідно з вимогами чинного законодавства та відповідно до програм розвитку малого підприємництва, що розроблюються [6].

Комплексну програму розвитку малого підприємництва в Запорізькій області на 2008—2015 роки (далі — Програма) розроблено керуючись Законами України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні", "Про державну підтримку малого підприємництва", з урахуванням Закону України "Про затвердження Держав-

ної програми зайнятості населення", положень Указів Президента України "Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва", "Про концепцію державної регіональної політики".

Програма розроблена головним управлінням економіки облдержадміністрації із залученням структурних підрозділів облдержадміністрації, Запорізького обласного центру зайнятості, обласної Координаційної ради з питань розвитку підприємництва, територіальних органів центральних органів виконавчої влади з урахуванням методичних рекомендацій Міністерства економіки України та Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, спирається на діючу систему облікової і звітної інформації органів державної статистики, органів державної реєстрації та органів державної податкової адміністрації.

Програма є складовою частиною програм соціально-економічного та культурного розвитку області, визначає мету, пріоритети та завдання щодо розвитку малого підприємництва в області, досягнення яких передбачається в результаті реалізації відповідного комплексу заходів.

Фінансова підтримка малого підприємництва буде здійснюватися шляхом:

- подальшого формування мережі інфраструктури фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва (створення регіональних фондів підтримки підприємництва, установ взаємного кредитування), впровадження гнучкої інвестиційної підтримки (розвиток системи лізингу машин та обладнання);

- проведення виваженої регіональної податкової політики щодо встановлення ставок місцевих податків та зборів на рівні таких, що стимулюють розвиток підприємництва, застосування диференційного підходу при встановленні розміру орендної плати за використання суб'єктами малого підприємництва комунального майна;

- сприяння мінімізації витрат діючих малих підприємств, пов'язаних з отриманням ними фінансових та матеріальних ресурсів, зовнішньоекономічної та іншої інформації.

Кошти, що передбачатимуться на підтримку підприємництва в обласному бюджеті, будуть спрямовуватися на фінансування певних програмних заходів. Фінансування програм та проектів, пов'язаних з виконанням цих заходів, буде здійснюватися через Регіональний фонд підтримки підприємництва по Запорізькій області. До надання на зворотній основі фінансової допомоги суб'єктам малого підприємництва для реалізації власних бізнес-проектів, спрямованих на розширення виробництва, створення нових робочих місць, виробництво нових товарів (послуг) Регіональним фондом підтримки підприємництва по Запорізькій області, планується спрямовувати не менш 300 тисяч гривень щорічно.

Головною метою Програми є спрямування дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань підприємців, установ ринкової інфраструктури, на створення і підтримання належних правових та організаційно-економічних умов щодо інтенсивного розвитку малого підприємництва, забезпечення його діяльності, як невід'ємного сектора економіки області.

Головними завданнями Програми є:

- подальша робота та спрямування зусиль місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на забезпечення:

- максимальне поєднання інтересів суб'єктів підприємницької діяльності з інтересами районів та міст області;

- спрощення процедур регулювання підприємницької діяльності та виходу на ринок нових суб'єктів господарювання;

- збільшення кількості суб'єктів сфери малого підприємництва, їх внеску в економіку області (насичення товарних ринків, вирішення соціально-побутових проблем, наповнення місцевих бюджетів);

- створення нових робочих місць, залучення суб'єктів підприємництва до зменшення рівня безробіття, створення умов для самостійної зайнятості населення;

- формування ефективної державно-громадської системи обслуговування, підтримки та захисту суб'єктів малого підприємництва;

- організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сфери малого підприємництва, залучення молоді до підприємницької діяльності;

- залучення до активної участі у реалізації Програми найбільш широкого кола об'єднань підприємців.

Пріоритетною визначається будь-яка законна підприємницька діяльність, яка буде спрямована на:

- виробництво промислових та продовольчих товарів народного споживання;

- виробництво сільськогосподарської продукції (рослинництва та тваринництва);

- надання інформаційних, освітніх та консалтингових послуг суб'єктам підприємницької діяльності;

- надання послуг населенню;

- створення робочих місць.

У сільській місцевості, крім вищезазначених, пріоритетними напрямками підприємницької діяльності визначаються:

- сервісне обслуговування сільгосптоваровиробників;

- розбудова інфраструктури аграрного ринку;

- надання транспортних послуг населенню;

- торгівельна діяльність та побутове обслуговування населення.

У курортній зоні області — розвиток сфери охорони здоров'я, курортної сфери.

Забезпечення діяльності малих підприємств за визначеними пріоритетами здійснюватиметься шляхом:

- залучення суб'єктів малого підприємництва до участі у тендерах по закупівлі товарів, виконанню робіт, наданню послуг за бюджетні кошти;

- надання в оренду майна (приміщень, будівель, обладнання, тощо), що є у державній, комунальній власності та надання земельних ділянок на пільгових умовах;

- надання комунального майна на умовах лізингу;

- запровадження диференційованого підходу при встановленні ставок місцевих податків та зборів;

- надання на конкурсних засадах фінансової підтримки для реалізації інвестиційних проектів.

Підтримка з боку місцевих органів влади надаватиметься в першу чергу суб'єктам малого підприємництва, які зареєстровані та сплачують податки в межах області. Системне здійснення практичних заходів за напрямками, визначеними у Програмі, за умови вжиття необхідних заходів для розвитку малого підприємництва на державному рівні, забезпечить: збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва (малих підприємств, громадян-підприємців, фермерських господарств); створення в малому підприємстві нових робочих місць; збільшення обсягів надходжень до бюджетів всіх рівнів від суб'єктів малого підприємництва та їх питомої ваги у загальному обсязі надходжень (за умови нарощування суб'єктами малого підприємництва обсягів платежів по податках та зборах, більшими темпами ніж іншими

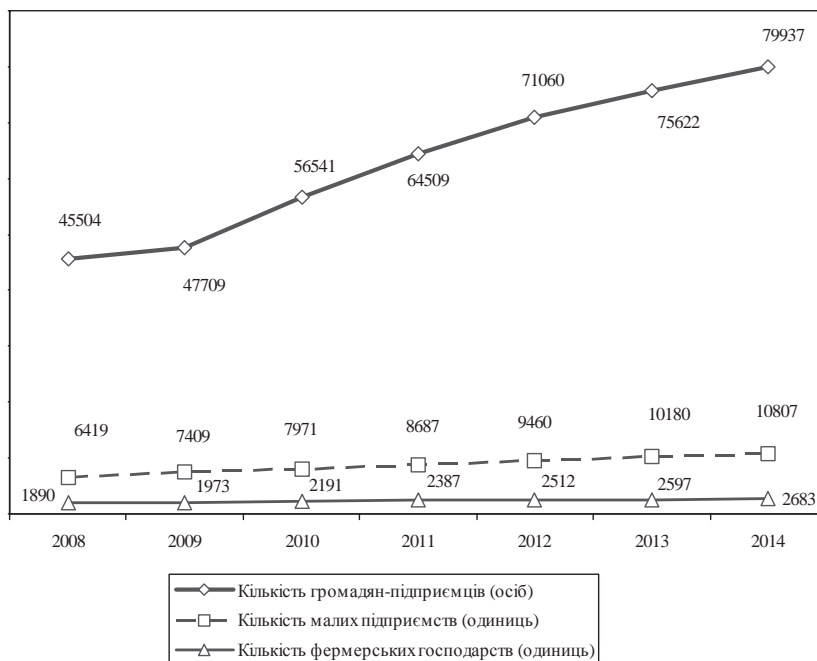

Рис. 1. Перспектива збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва

суб'єктами); збільшення малими підприємствами обсягів виробництва товарів, робіт, послуг. Реалізація Програми сприятиме активному включенню населення в процес покращення життя в містах та районах області, розв'язанню проблем зайнятості населення, створенню робочих місць, зменшенню рівня безробіття, насиченню товарних ринків відповідною продукцією, наповненню місцевих бюджетів.

Підтримка з боку місцевих органів влади надаватиметься в першу чергу суб'єктам малого підприємництва, які зареєстровані та сплачують податки в межах області. Системне здійснення практичних заходів за напрямками, визначеними у Програмі, за умови вжиття необхідних заходів для розвитку малого підприємництва на державному рівні, забезпечить: збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва (малих підприємств, громадян-підприємців, фермерських господарств); створення в малому підприємстві нових робочих місць; збільшення обсягів надходжень до бюджетів всіх рівнів від суб'єктів малого підприємництва та їх питомої ваги у загальному обсязі надходжень (за умови нарощування суб'єктами малого підприємництва обсягів платежів по податках та зборах, більшими темпами ніж іншими суб'єктами); збільшення малими підприємствами обсягів виробництва товарів, робіт, послуг. Реалізація Програми сприятиме активному включенню населення в процес покращення життя в містах та районах області, розв'язанню проблем зайнятості населення, створенню робочих місць, зменшенню рівня безробіття, насиченню товарних ринків відповідною продукцією, наповненню місцевих бюджетів.

ВИСНОВКИ

Розглянуто проблеми фінансово-кредитного стимулювання розвитку малого та середнього підприємства в Україні на регіональному рівні. В Запорізькій області впроваджено регіональну Програму розвитку малого та середнього підприємства, окремим пунктом якої передбачається фінансово-кредитне стимулювання. Реалізація Програми сприятиме активному включенню населення в процес покращення життя в містах та районах області, розв'язанню проблем зайнятості населення, створенню робочих місць, зменшенню рівня безробіття, насиченню товарних ринків відповідною продукцією, наповненню місцевих бюджетів.

Література:

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 47. — С. 34—40.
2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора" № 112 від 30.01.1997 р. // Офіційний Вісник України. — 1997. — № 6 — С. 130.
3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій" № 928 від 07.08.1996 // Урядовий кур'єр. — 1996. — № 186-187. — С. 88—92.
4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2008—2015 роки" № 1801 від 28.12.2007 р. // Офіційний Вісник України. — 2007. — № 12. — С. 60—65.
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо підтримки інноваційно-інвестиційних програм" № 1106 від 05.08.2002 р. // Урядовий кур'єр. — 2002. — № 153. — С. 58—70.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1991), "The Law of Ukraine "On investment activity", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, vol.47, pp. 34—40.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (1997), "Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Procedure of State Registration of agreements (contracts) on joint investment with foreign investors", Ofitsijnyj Visnyk Ukrainy, vol. 6, pp. 130.
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (1996), "Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Procedure state registration of foreign investments", Uriadovyj kur'ier, vol. 186—187, pp. 88—92.
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), "Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Program of investment activity for 2008—2015", Ofitsijnyj Visnyk Ukrainy, vol.12, pp. 60—65.
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2002), "Cabinet of Ministers of Ukraine "On measures to support innovation and investment programs", Uriadovyj kur'ier, vol.153, pp. 58—70.

Стаття надійшла до редакції 07.07.2015 р.